

kilder, som han bygger på – institutionshistorier, celebrerende skrifter, diverse arkivmateriale, et omfattende studium af dagbladsdækningen af musikken i perioden, samt et studium af foreliggende noder og indpilninger – med feltforskning: interviews med ca. 30 ældre göteborgere, de fleste musikaktive på forskellig vis, “en indirekt vittnesbild om perioden”. Der ligger megen oplevelsesvarme i forhold til stoffet i denne direkte relation.

Bogen er i øvrigt præget af materialefremlæggelse i form af data og lister over repertoarer, udøvende, besætninger etc., både i tekst og noter. Visse dele af bogen bliver meget opremsende, ikke mindst jazz-afsnittet (s. 414ff.). Forfatteren har en ambition om at arbejde med fortælleformen, uden at denne forekommer helt forløst. Hans bog bliver undervejs både en rejse hen over byen, en række satser i en suite og en bygning, der rejses fra de bærende konstruktioner til og med taget. Hovedindtrykket er, at bogen er en fornøftigt disponeret afhandling, inklusive masser af fodnoter også af ekskursmæssig art. Den er ikke letlæst, og det er der ingen fortælleknib, der kan forandre.

Et kapitel som det om biograf- og filmmusik hører til de mest læservenlige, men på den anden side bringer det ikke meget nyt, og det er, som Edström selv fremhæver, ikke specifikt göteborgsk. Andre afsnit er endnu mere almene, således en række af de teoretiske diskussioner. Det virker i den forbindelse underligt at inddrage frankfurterskolens radioteori, hvad Edström erkender i næsten samme åndedrag, idet han hurtigt “överger teoretiserandets himmel och åter mjukt landar i mellankrigstidens verklighet” (s. 264). Begrundelsen, at “vi finner inga spår av denna debatt i Göteborg”, burde afgøre sagen på forhånd.

Nodeeksemplerne er udførlige, og de væves ind i fremstillingen med forskellige typer af kommentarer og forklarende tolkninger ud fra et lytterperspektiv. Det kan fra begyndelsen være lidt svært at blive klar over, hvilken analysepraksis der følges, samt fordelingen mellem brødtæst og illustrationstæst. Men de analytiske bemærkninger, der som hovedprincip findes i illustrationstæstene, er oftest relevante og ofte perspektivrige. Edström har specielt sans for at analysere på repertoareniveau, og her er der noget at lære med hensyn til at sætte konkrete musikagttagelser i bredere perspektiv, f.eks. inden for de vise- og schlagerrepertoarer, der gennemgås. I kammermusikafsnittet falder det sværere.

Hvad skal man stille op med et komplet, stort set ukommenteret formskema over Beethovens cis-mol kvartet op. 131? Og hvad skal man med de første 15 takter af Beethovens “Forårssonate” op. 24, også næsten uden kommentarer? Af mindre smuttere skal nævnes, at der mangler én takt i nodeeksemplet s. 483, og at en bestemt grafisk model unødvendigt bringes identisk to steder i bogen (s. 142 og s. 459).

Peder Kaj Pedersen

Henning Bro Rasmussen: *Kirkesanger og landsbyorganist. Om den seminarieuddannede lærer som kirkemusikalsk medarbejder gennem 200 år. Om dansk salmesang. Om sanginspektionen 1859-1970*, red. af Tage Kampmann, Frede V. Nielsen og Vagn Skovgaard-Petersen. Odense Universitetsforlag, Odense 1998. 399 s., ill., noder, ISBN 87-7838-356-0, kr. 300.

Ved sin død i 1996 efterlod studielektoren og organisten Henning Bro Rasmussen et “i det store og hele færdigt manuskript” til denne omfangsrige bog, som redaktørerne har valgt at lade udkomme stort set uforkortet med støtte fra bl.a. Undervisnings- og Kirkeministeriet. Som undertitlerne antyder, er der tale om et forgrenet, men alligevel sammenhængende stofområde, hvis røde tråd er landsbylærerens gerning og arbejdsvilkår som kirkesanger og organist. Fremstillingen starter med baggrunden for skole- og seminarie Lovgivning i 1700-tallets sidste del, med kravet om kirkesangens forbedring og oplysningsmændenes initiativer. Herefter følger vi periode for periode forskellige spor: musikundervisningen i læreruddannelsen, koralbøgerne og deres udgivere, lovgrundlaget for alle dele af feltet, offentlige såvel som interne faglige debatter, statens tilsyn med skole- og kirkesang begyndende med Rud. Bays uofficielle stilling og fra 1859 rækken af ministerielle sanginspektører fra A.P. Berggreen til Ejnar Boesen. Orglernes udbredelse og organistuddannelsen får særskilt behandling. Vi føres ind på mange områder af lærernes forpligtelser og kirkesangens trivsel, og også en stor mængde personalhistorie er indbygget i fremstillingen, dels som oversigtsbiografier, dels som beretninger og anekdoter.

Bogen bygger på et stort, broget og spændende materiale af førstehåndskilder og litteratur, som rækker ind over både historiske, pædagogiske og musikalske områder (heldigvis også universitetsspecialer – her foregår jo en vigtig del af forsk-

ningen). Langt fra alt arkivmateriale er fremdraget af forfatteren selv, for i virkeligheden er dette emnes forskellige grene ikke så dårligt belyst endda; men ud over – så vidt jeg kan se af det noget mangelfulde henvisningsapparat – at have opstøvet en stor del stof fra fx tidsskrifter og erindringer er det forfatterens fortjeneste at have bragt alt dette under én hat, i en samlet fremstilling af denne vigtige del af dansk kulturhistorie.

Hvordan er det så lykkedes? For denne anmelder må det indrømmes, at læsningen af bogen, trods al interesse for emnekredsen og al beundring for den flittige og engagerede arbejdsindsats, har været en blandet, til tider frustrerende oplevelse. Det skyldes delvis, at bogen placerer sig et sted mellem *historieskrivning* og *materialesamling med forbindende tekst*, uden rigtig at være nogen af delene, fordi Bro Rasmussen ikke har anvendt nogen egentlig historisk metode, og (derfor?) heller ikke har givet de mange og lange citater konsekvente og analyserende kommentarer med på vejen. Men hvis blot fremstillingen fungerede, formidlingsmæssigt og indholdsmæssigt, kunne sådanne formelle betragtninger jo være uvæsentlige. Det synes jeg imidlertid ikke, den gør. Det skyldes to forhold.

For det første har kildecitaterne ligesom taget magten fra forfatteren; han bruger dem mindre som dokumentation og illustration i forbindelse med formulerede temaer end som forlængelse af sin egen forsigtige tekst, ukommenterede og temmelig umådeholdent. Citaterne skal vel 'tale for sig selv', og det gør de, men i sammenhængen diffus, og – hvad der givetvis er utilsigtet – de peger ofte i retning af helt andre tolkninger, end de synsvinkler som er Bro Rasmussens. Bogen er alt for lang, og man spørger sig selv, hvor redaktørerne, der hævder at have fulgt tilblivelsen af den på nærmeste hold, har været heri.

For det andet møder vi hos Bro Rasmussen et kultursyn, som, skønt formuleret i 1990'erne, uden megen vaklen ligger i direkte forlængelse af det oplysningssyn, som formuleredes af oplysningmændene omkring 1790 og af Thomas Laub omkring 1890. Det er uanfægtet af nutidens videnskabelige og musikalske anerkendelse af almuens mundtlige musikkultur og det kender tilsyneladende ikke til begrebet "folkelig koral" (for nu at bruge den svenske betegnelse). For det er jo den, der er tale om i en stor del af disse debatter og vidnesbyrd, og den, man med de seminarieuddannede kirkesangere og organister som redskab ville til livs. Således ser vi her det paradoks, at mens den musiketnologiske

forskning og alle elskere af folkemusik siden 1970'erne (mere eller mindre berettiget) har betragtet A.P. Berggreen som en slags skurk pga. hans manglende forståelse for de folke-musikalske normer, så er han hos Bro Rasmussen tværtimod en helt, som over for den varierede Kingo-sang i Jyllands sogne "straks [så], at her var endnu et emne, der trængte til en ordnende hånd" (s. 160). Også på andre områder er perspektivet underligt snævert; den røde tråd, der naturligvis er en nødvendig ordnende faktor, blokerer ofte for helt relevante udblik til modsætningerne i tidens kultur- og musikliv. Dette sammen med en personorienteret struktur (omkring primært sanginspektørerne) gør fx, at læseren slet ikke får en opfattelse af 1800-tallets stridigheder på kirkesangsområdet, Vartov-sangen iberegnet, skønt citaterne selv bugner af kulturpolitisk sprængstof, der kalder på en forklaring. Det er ærgerligt, at den udbredte mangel på bevidsthed om disse forhold, som har domineret så længe i Danmark sammenlignet med Nord-skandinavien, risikerer at cementeres yderligere med denne bog.

Bro Rasmussens egen tekst er enkel, godmodig og ofte undvigende; selvom det fx er klart, at Laub er en af heltene, kommer de positive vurderinger frem i form af citerede (og uimodsagte) udsagn fra en række personer, bl.a. Søren Sørensen. Der er måske i det hele taget tale om stor personlig beskedenhed; men det har fået citaterne og dermed bogen til at svulme unødigt op, og pointerne til at stå unødigt uklart. Nogle mindre fejl er der, fx kaldes Steen Hansen for Nielsen (s. 156), og uforklarligt bliver Jonstrup-musiklæreren Carl Mortensen, hvis navn er korrekt angivet i indholdsfortegnelse og bibliografi, til Chr. Mortensen (s. 185-86). Alt det foregående ufortalt har bogen naturligvis sin store værdi som kildesamling; det er dejligt at kunne finde alt dette materiale samlet ét sted. Man kan så håbe, at de mange forskellige fagfolk, der utvivlsomt vil være interesserede i dens stof, vil læse den med et kritisk blik.

Kirsten Sass Bak